Husiatyn

שם בפולנית: Husiatyn

שם באוקראינית: Гусятин

שם בעברית: הוסיאטין

נתוני אוכלוסייה: שנה	כלל האוכלוסיה	מספר היהודים
1765	(?)	1208
1880	5214	3782
1890	6060	4197
1900	5736	3648
1910	5799	3288
1921	2104	368
1931	(?)	388

הערות:
הוסיאטין יושבת על גדות נהר זברוץ', משני עבריו, כ65ק"מ דרומית ומזרחית לטרנופול. מיקומה זה השפיע רבות על התפתחותה של העיר בכלל, ועל קורות היהודים בה בפרט.

הוסיאטין נוסדה בתחילה ככפר, ובשנת1559 נתן המלך זיגמונט השני את הזכות ליאן סוויארשץ' מאולכוביץ להפוך אותה לעיר. חבל ארץ פורה זה אמנם הביא להתפתחותה המהירה של העיר, אך סכסוכים ומלחמות הביאו לחורבנה של העיר מספר פעמים. בשנת1594 שרף והחריב את העיר סמיון נאליביקה, מפקד גדוד של קוזאקים שנקם את הריגת אביו בידי בעלי העיר. בשנת1645 ביצר בעלי העיר קלינובסקי את הגדה המזרחית של העיר, ביצר את טירתו והקיף את העיר חומה. אמנם, במאי1648 נשבה קלינובסקי בידי הטטארים והקוזאקים בקרב קורסון, ואף טירתו של קלינובסקי נשדדה. העיר הצליחה לעמוד במספר מתקפות בשנים1651-1655 , אך בשנת1672בעקבות מתקפת העות'מנים כנגד ממלכות פולין, עברה הוסיאטין לשלטון העות'מני משך כשלושים שנה, עד שהוחזרו לממלכת פולין חבלי פודוליה וחלקים מאוקראינה בעקבות שלום קרלוביץ. בתקופת השלטון העות'מני פותחה העיר ואף נבנו בה כמה מבנים מפוארים.

קרא עוד...
ב1729 עברה העיר לידי משפחת האצולה הידועה פוטוצקי, ובשנת 1772 עם הכיבוש האוסטרי וחלוקת פולין, הפך נהר הזבורץ' לגבול בין הקיסרות האוסטרית והרוסית, ובכך חולקה העיר. צידה גליצאי (אוסטרי) של העיר הפך למרכז סחר בין שתי המדינות, ולירידי המסחר בעיר היו מגיעים סוחרים מכל רחבי גליציה ואף סוחרים עות'מניים ומסלוניקי. ב1870 תקפה את העיר מגיפת כולרה ורבים מתושביה נמלטו על נפשם. ב1882נסללה מסילת הברזל מסטניסלאבוב להוסיאטין, וזו סייעה לשימור מעמדה של העיר כמרכז מסחרי, אף שבאזור התפתח מרכז סחר גם בפודוולצ'יסקה. עם פרוץ מלחמת העולם הראשונה, נכבשה העיר בידי הצבאות הרוסיים, והללו חרבו את העיר. תושבי העיר אשר חזרו אליה כשנה מאוחר יותר גורשו מן העיר.

היהודים בהוסיאטין

עם הפיכתה של הוסיטאין לעיר, אנו יודעים על יהודים שמתיישבים בה. כבר ב1577 אנו יודעים על תשלום מס גולגולת מיהודי הוסיאטין, ובסוף המאה ה16 אנו יודעים על בית כנסת שנבנה במקום. ב 1623הוצאו להורג שלושה אחים יהודים, שהואשמו באופן שרירותי ברצח של ילדים נוצרים. בעלי העיר גזרו את דינם של האחים לאחר שעונו קשות אך לא הודו במעשים, וללא עדים הקושרים אותם למעשה, והעלו אותם על המוקד מייד עם גזר הדין. אין לנו עדויות ביחס לגורלם של היהודים בזמן מאורעות ת"ח-ת"ט, (9-1648), אך סביר להניח שגם הם נפגעו עם כיבוש המבצר בידי הקוזקים.

לאחר כיבוש העות'מני שגשגה הקהילה היהודית ואף נבנה בעיר בית כנסת מפואר ומבוצר, שבשל חשיבותו הארכיטקטונית השתתפו באחזקתו מאוחר יותר השלטונות האוסטריים והפולנים. אמנם, עם שובו של השלטון הפולני, ביקש הארכי-בישוף שארקובסקי מקמיניץ-פודולסק להרוס את בית הכנסת בטענה שזה נבנה על גבי בית עלמין נוצרי. אמנם, התנהל משפט ארוך בכמה ערכאות בנושא, אך בעלי העיר, מיכאל פוטוצקי, הגן על הקהילה היהודית ודחה את התביעה. בין פוטוצקי והארכי בישוף נוצר מאבק חריף, שהגיע עד בית המשפט העליון בלובלין. פוטוצקי אמנם הפסיד במשפט, אך ההגמון הועבר לתפקיד חדש בעיר פשמישל, וגזר הדין לא בוצע בפועל. תחת חסותו של פוטוצקי שגשגה הקהילה היהודית, ועד שנת1765 היו בבעלות יהודים בהוסיאטין160 בתים, מתוכם 54ב'רינק', בכיכר השוק.

פעילותו של השבתאי יעקב פראנק בפיצ'ינצה הסמוכה להוסיאטין, סביב שנת1755הביאה רבים מבני העיר להצטרף לכת זו. נציגי הקהילה היהודית הוזמנו לוויכוח בקמיניץ אך בהמלצת ועד ארבע ארצות לא הגיע נציג של הקהילה לאירוע זה. אמנם, הבישוף שתחת חסותו חסו בני כת פראנק דרש את נציגות העיר בוויכוח, ובמפגש השני נמנה גם נציג העיר הוסיאטין שלא לקח אמנם חלק פעיל בוויכוח. בעקבות וויכוח זה נשרפו ספרי התלמוד בפודוליה, והקהילה היהודית נאלצה לשלם פיצוי כספי לבני הכת. עם ההמרה ההמונית של בני כת פראנק, הצליחה הקהילה להתגבר גם על ספיחיה האחרונים של כת זו מבני העיר.

כאמור, עם הכיבוש האוסטרי וחלוקת העיר, הפכה הוסיאטין למרכז סחר בין גליציה ורוסיה וזו היטיבה עם הסוחרים היהודים ועם הקהילה היהודית. עד המחצית השנייה של המאה ה19 , היוו היהודים כ70% מכלל תושבי הוסיאטין הגליצאית. ברם, בצידה הרוסי של העיר היו יהודים מעטים יחסית. גם כינונה של החצר החסידית משושלת רוז'ין הביאה לצמיחתה של הקהילה. ב1861קבע ר' מרדכי שרגא בער פרידמן, בנו הצעיר של ר' ישראל מרוז'ין את מושבו בהוסיאטין, וחסידיו אף רכשו את חצר הטירה ההרוסה שבעיר, והוקם במקום בית מדרש מפואר. יחסיו הטובים של הרבי מהוסיאטין גם עם הגראף אדם גולוחובסקי, הביאו את השלטונות האדמיניסטרטיביים להתחשב בעמדותיו השונות של הרבי. נהירת החסידים להוסיאטין, לחצר הרבי, הביאה לעיר גם מקורות פרנסה חדשים כבתי הארחה ותבשיל. מעמדם של אדמו"רי הוסיאטין העמיד בצילם גם את ההנהגה הרבנית הרשמית של העיר.

בתקופה זו העיר פותחה משמעותית, הוקמו בה בתי חרושת, והעיר חוברה לתשתית ביוב מסודרת והוקמה בה תאורת חשמל ופעלו בה11בנקים. בנוסף, הפעילה הקהילה היהודית הוצאה לאור ובית דפוס, בית חולים, מושב זקנים, ספריה, בתי כנסת ובתי מדרש. בנוסף, החל לפעול בעיר בית ספר משלים ללימודים כלליים וגימנסיה פרטית יהודית. בין יהודי הוסיאטין נמנו סוחרים גדולים, חוכרי ובעלי אחוזות חקלאיות סביב העיר, בעלי מלאכה ובעלי מקצועות חופשיים: עורכי דין, רופאים, וטרינרים, רואי חשבון ורוקחים. בנוסף, החלה בעיר גם פעילות ציונית מגוונת.

עם הכיבוש הרוסי בתחילת מלחמת העולם הראשונה חרבה העיר, ובכלל זה גם חצר אדמו"רי הוסיאטין ומבני הפאר שלה. האדמו"ר נמלט מן העיר לווינה מבעוד מועד. את בית הכנסת הפכו הרוסים לאורות סוסים ולמוסך, ויהודי העיר שעדיין נותרו בה גורשו ממנה ב1915, ורכושם נבזז בידי המקומיים.

בתום מלחמת העולם, עברה הוסיאטין מיד ליד, בתחילה לידי הרשות הלאומית האוקראינית, תקופה קצרה בה נכנסו ויצאו בעיר כנופיות וגדודי קוזאקים והטילו את מוראם על היהודים. במהלך תקופה זו עזבו היהודים את העיר, ועברו לערים אחרות בסביבה. העיר עברה לידי הפולנים, הבולשביקים ושוב כבשו הפולנים את העיר בשנת1920.

בין שתי המלחמות בתקופת השלטון הפולני, שבו יהודים מעטים להוסיאטין, בעיר חנוונים ובעלי מלאכה. מעמדה המסחרי של העיר לא שב אליה, ולא ניתן היה לקיים קשר כלשהו עם חצייה הרוסי של העיר, מעבר לנהר. היהודים כבר לא היוו רוב התושבים בעיר אך עדיין קיבלו נציגות מכובדת בהנהלת העיר. בנוסף, ההתעוררות הלאומית האוקראינית והרוחות האנטישמיות שליוו אותה, כמו גם האווירה ששררה בקרב השלטונות הפולנים באותה התקופה הביאו למתיחות בין היהודים והאוקראינים, ואף לתקריות אלימות. התאגדות של סוחרים אוקראינים ופולנים כנגד סוחרים יהודיים הקשה מאוד על פרנסת היהודים במקום.

מלחמת העולם השנייה

עם פרוץ מלחמת העולם השנייה, עברה העיר לידי השלטונות הסובייטיים, והעיר החלה לפעול ברוח השלטון הקומוניסטי. עם הכיבוש הגרמני, ניסו כמה מתושבי המקום לסגת מזרחה ביחד עם הכוחות הסובייטיים, אך בודדים מהם שרדו. העיר נכבשה ב06.07.1941 ומיד לאחר מכן החלו האוקראינים המקומיים ברצח ושוד של תושבי המקום. עד סוף יולי 1941 נרצחו בידי הגרמנים הנאציים והאוקראינים כ200 מיהודי הוסיאטין, רובם נערים וגברים, על שאר בני הקהילה הוטלו קנסות כספיים ועבודות כפייה. במהלך חורף1942 מתו ברעב, בקור ובמחלות יהודים רבים מהוסיאטין, והנותרים גורשו

במרץ1942לגטאות בקופצ'ינצה ובפרובוז'נה.

(רועי גולדשמידט)

מקורות:

אברהם בקר, קהילתיים: הוסיאטין וקופיצ'ינצה, תל אביב1977.

אברהם יצחק אביטוב, מבית אבא: פרקי זכרונות מימי ילדות בעיירת מולדתי הוסיאטין, תל אביב1965.

פנקס הקהילות, ב, הושיאטין עמ'181-184.

אזור היסטורי-תרבותי: Eastern Galicia

פריטים רלוונטיים לקהילה

כותרת	סוג הפריט	שנה
"О местах водворения лиц, высылаемых из преде...	אינדקס מהארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי	1915
"О неблагонадежном элементе Галиции", в т.ч. ...	אינדקס מהארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי	1915
1. Okólniki, sprawozdania, korespondencja i inn...	אינדקס מהארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי	1882
1. Okólniki, sprawozdania, wykazy, korespondenc...	אינדקס מהארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי	1882
1. Okólniki, sprawozdania, wykazy, korespondenc...	אינדקס מהארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי	1882
1. Okólniki, sprawozdania, wykazy, korespondenc...	אינדקס מהארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי	1882
1. Okólniki, sprawozdania, wykazy, korespondenc...	אינדקס מהארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי	1882
1. Protokoły, sprawozdania, korespondencja i in...	אינדקס מהארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי	1882
1. Protokoły, sprawozdania, korespondencja i in...	אינדקס מהארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי	1882
1. Rozporządzenia, sprawozdania, korespondencja...	אינדקס מהארכיון המרכזי לתולדות העם היהודי	1888

פריטים נוספים

Source URL: http://www.jgaliciabukovina.net/he/node/110873?order=title&sort=asc